

ВМІСТ

<i>ДЗЮБА В.М.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	3
ФІЛОСОФІЯ ПРАВА	
<i>ЦИМБАЛЮКММ</i> ОБ'ЄКТИВІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМА	9
<i>СВИРИДЮК Н.П.</i> СОЦІАЛЬНА КОНФЛІКТОЛОГІЯ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОЇ НАУКИ	17
ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ	
<i>КУЗЬМЕНКО О.В.</i> ДОЗВІЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	24
<i>БЕСЧАСТНИЙ В.М.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ СЛУЖБИ В ОВС	30
<i>КАЛИНОВСЬКИЙ Б.В.</i> КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	42
<i>ГУРЖІЙ Т.О.</i> СИСТЕМА ФУНКЦІЙ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	50
<i>КОРОЛЬЧУК В.В.</i> ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ	57
ПРАВА ЛЮДИНИ І ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ	
<i>/ГНАТУШКО Ю1</i> АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ	63
<i>ВАСИЛЕНКО ДЛ.</i> ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ЖИТЛА НА СТАДІЇ ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ	68

БОРОТЬБА ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

<i>ДЖУЖА ОМ, КОРЕЦЬКИЙ СМ.</i> ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ ВІЛ/СНІДУ В УКРАЇНІ	74
<i>ІЄРУСАЛИМОВ /О.</i> ПРАКСЕОЛОГІЧНА ФУНКЦІЯ ТЕОРІЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	79
<i>КАЗАНЦЕВ Ю.А.</i> ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОБІГУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ ТА КАМІННЯ	84
<i>РОСТОМЯН Л.С.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ВИЯВИ ВАНДАЛІЗМУ: КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ	94

ПРОБЛЕМИ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА

<i>ОРЛОВ Ю.Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	102
<i>ТИМОШЕНКО Ю.П.</i> СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ "ДОКАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ"	114
<i>ОХРИМЕНКО С.С.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ ТА НЕЗАЛЕЖНОСТІ СЛІДЧОГО	119
<i>ЗАПОТОЦЬКИЙ А.П.</i> ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ДОКУМЕНТІВ- ДОКАЗІВ ТА ДОКУМЕНТІВ-РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	126
<i>КУЗЬМ/ЧОВ Я.В.</i> ЗАТРИМАННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО У ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ	135

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЛІЦІЇ

<i>ЧЕРНИЙ В.В.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	145
<i>КИСЛИЙ А.М.</i> ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДОМЧОГО КОНТРОЛЮ ЗА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	152
<i>ТУМАНОВ В.В., ВОЛОХ О.К.</i> МІЛІЦІЯ І ГРОМАДСЬКІ ФОРМУВАННЯ В ОХОРОНІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ	161

Ієрусалимов Ігор Олександрович —
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри досудового
розслідування навчально-наукового
інституту підготовки слідчих і криміналістів
КНУВС, підполковник міліції

ПРАКСЕОЛОГІЧНА ФУНКЦІЯ ТЕОРІЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

З огляду теорії криміналістичного забезпечення слідчої діяльності, розглянуто сутність та основний зміст її праксеологічної функції.

The article is introduction to the actual theoretical and practical problems of criminalistics provision to contemporary needs of investigational and legal practice of criminal cases.

Аб'єктивне та повне уявлення про теорію криміналістичного забезпечення слідчої діяльності можна мати тільки після з'ясування функцій, які вона здійснює, як у загальному процесі наукового пізнання, так і при реалізації напрямів її використання безпосередньо у слідчій практиці.

Мета будь-якої теорії — слугувати практиці, бути корисною під час пояснення і прогнозування явищ, які цікавлять суспільство або торкаються його інтересів [11, с. 78], тому точка зору життя, практики має бути першою й основною точкою зору теорії пізнання [7, с. 145]. При цьому обсяг пізнання явищ або процесів обумовлюється необхідністю задоволення соціально значимих потреб розвитку суспільного виробництва, що визначає цінність наукових положень [12, с. 144].

Досягнення наукою у своєму розвитку і функціонуванні найближчих або віддалених цілей, що мають для суспільства безпосереднє практичне значення, розкриває суть та основний зміст однієї з функцій теорії, яку вчені розглядають та позначають неоднаково. Одні з них таку роль науки розглядають як її перетворювальну функцію [8, с. 4]. Інші враховують не тільки сам факт настання позитивних наслідків застосування досягнень науки для практики, але й ступінь їх впливу на умови життя суспільства, а тому розглядають революціонізуючу або оптимізуючу функції [13, с. 259]. Деякі вчені акцентують увагу на існуванні службової функції теорії, оскільки поряд з вказаними ролями наука, теорія й емпіричні знання обумовлюють виробництво, практику [5, с. 11]. Ураховуючи ту обставину, що теорія відображає конкрет-

ний фрагмент дійсності для задоволення визначених потреб суспільства і завжди має те або інше практичне значення, деякі автори вважають за доцільне виділяти практичну функцію наукової теорії [9, с. 15]. Серед інших думок можна зазначити визначення цієї функції як прикладної [3, с. 277]; практично-діяльної [6, с. 228]; практично-перетворювальної [10, с. 384]. Порівняння викладених думок дає можливість зробити висновки про те, що перетворювальна, революціонізуюча, службова ролі теорії є відносно самостійними, але об'єктивно взаємозалежними сторонами однієї й тієї самої практично-прикладної (праксеологічної) функції теорії. Крім того, кожна з перерахованих ролей теорії є однією зі сторін складного і багатогранного процесу застосування досягнень науки на практиці, тому їх не можна абсолютизувати та надавати будь-якій з них особливе значення, виділяти один рольовий аспект теорії та протиставляти його іншим [1, с. 153].

Слідча діяльність акумулює в собі основні риси суспільної діяльності та є її різновидом. Розгляд слідчої діяльності у гносеологічному аспекті розкриває її пізнавальний характер, підкреслює значення процесуального принципу об'єктивності, всебічності та повноти розслідування, співвідношення пізнання і доказування у розслідуванні, природу істини, що досягається слідчим, характер наукових методів пізнання. Як відомо, пізнавальну функцію досудового слідства виконує криміналістика як наука про закономірності руху кримінально-релевантної інформації під час вчинення та розслідування злочинів і заснованих на цих закономірностях методах розкриття, розслідування та попередження злочинів. Криміналістика безпосередньо розробляє систему засобів, прийомів, методів і методик збирання, дослідження і використання інформації, яку слідчий використовує під час розслідування при виявленні складу злочину, встановленні особи, яка його вчинила, та інших обставин, що підлягають доказуванню. Крім того, криміналістика є основним каналом упровадження у слідчу практику науково-технічних досягнень. Цей процес, як необхідний та обов'язковий при розслідуванні злочинів, водночас виступає специфічною особливістю слідчої діяльності. Криміналістика, реагуючи на запити слідчої практики, розробляє проблеми застосування досягнень природничих і технічних наук для виявлення, фіксації та пізнання різних відбитків злочину й ефективного їх використання у процесі доказування у кримінальному судочинстві. Дані природничих і технічних наук застосовуються під час розслідування злочинів у вигляді науково-технічних засобів, що визначаються як система загальнотехнічних, пристосованих і спеціально розроблених приладів, апаратів, устаткування[^] пристосувань, матеріалів, а також методів їх застосування для найефективнішого проведення попереднього розслідування і попередження злочинів. Однак науково-технічні засоби виступають лише одним з елементів науково-технічного потенціалу, утвореного сукупністю матеріальних та інтелектуальних ресурсів, таких як: техніка, наука, освіта тощо. Використання науково-технічного потенціалу на досудо-

вому слідстві може бути розглянуто у двох аспектах: як один із способів здійснення слідчої діяльності то як умова її вдосконалення. У першому випадку цей процес виступає як складовий компонент структури слідчої діяльності та підлягає суворій регламентації і формалізації завдяки кримінально-процесуальному характеру досудового слідства. У другому випадку використання науково-технічного потенціалу як умова вдосконалення слідчої діяльності не проходить автоматично, а вимагає визначеного забезпечення, тому що основний суб'єкт слідчої діяльності — слідчий, у зв'язку зі специфікою своєї професії та завдань, що він вирішує, виступає переважно як споживач і користувач наукових досягнень.

Вищезазначене характеризує важливі аспекти сутності та функціональні можливості криміналістики як юридичної науки взагалі й теорії криміналістичного забезпечення слідчої діяльності зокрема, яка реалізує своє призначення через систему властивих їй функцій. Однією з таких функцій є праксеологічна або, інакше кажучи, практико-прикладна функція, реалізація якої полягає у втіленні в слідчу практику здобутого, достовірного криміналістичного знання [2, с. 169].

Сутність та основний зміст цієї функції визначаються правовою природою теорії криміналістичного забезпечення слідчої діяльності, оскільки вона не може існувати ізольовано від слідчої практики. У свою чергу, слідча практика та її реформування входить у предмет пізнання відповідної правової науки, у рамках якої ця теорія розроблена, тобто у предмет пізнання криміналістики. Більш того, діяльність слідчих органів є одним з головних елементів предмета пізнання криміналістики як правової науки.

Розглядаючи зміст та сутність праксеологічної функції теорії криміналістичного забезпечення слідчої діяльності, необхідно зазначити, що здійснення слідчої практики можливо лише за наявності криміналістичних знань. При цьому під час трудової діяльності слідчий-практик може отримати переважно емпіричні знання, в яких пізнаваний ним об'єкт відображений у зовнішніх проявах і зв'язках, доступних сприйняттю. Водночас вирішення складних завдань слідчої практики вимагає проникнення у сутність відповідних об'єктів на основі не тільки емпіричних, а й теоретичних знань, оскільки практичне застосування емпіричних знань є обмеженим [4, с. 132]. Тому слідчий-практик для раціоналізації своєї діяльності має систематично застосовувати теоретичні знання. Ці знання використовуються для вирішення потреб слідчої практики наукою криміналістикою, яка стає активним фактором зміни структури і рівня слідчої діяльності, тобто її вдосконалення.

Водночас криміналісти-теоретики не можуть виконувати наукові завдання без участі слідчих-практиків, які є головною і безпосередньою силою не тільки досудового слідства, а й процесу його перетворення на науковій основі. Це вимагає від кожного слідчого-практика відповідної обізнаності у науково-технічних досягненнях, тобто його теоретичної компетентності. Таким чином, наявність достатніх криміналістичних знань, умінь та навичок забезпечує теоретичну

компетентність слідчих-прокрівів і практичну компетентність криміналістів-теоретиків, що є неодмінною умовою ефективності їх співпраці у боротьбі зі злочинністю.

Теоретична компетентність слідчого-практика залежить від його ставлення до вироблених криміналістикою теоретичних знань, при цьому характер цього ставлення полягає у необхідності бачити у теорії керівництво до дій. Оскільки вже у процесі збирання матеріалу з кримінальної справи, а тим більше під час його осмислення й обробки, присутня теорія, тому теоретичне має значення для безпосередньо-практичної діяльності на кожному етапі роботи, що виконує слідчий-практик.

Незнання теорії криміналістики або зневага науковими даними призводить до домінування у свідомості слідчого-практика методів інтуїтивного пізнання дійсності або до прийняття рішень на рівні здорового глузду. Це не може вважатися надійним засобом пізнання злочинної діяльності, а тим більше раціональним процесом розкриття, розслідування та попередження злочинів, передусім, в умовах наявності потужного науково-технічного потенціалу боротьби зі злочинністю, який підніс значення теоретичних знань до рівня особливої цінності. Тому слідчий-практик не може бути вільний від відповідних теоретичних поглядів. Крім того, у процесі безпосередньої пізнавальної практичної діяльності він обов'язково використовує той або інший категоріальний апарат, тобто користується теоретичною мовою криміналістики, без якої не може розпізнати ті явища, процеси або тенденції, які має вчасно виявити і дати їм адекватну інтерпретацію, урахувати у виборі криміналістичних засобів, прийомів, методів та методик розслідування злочинів, профілактичній роботі, тобто у повсякденній практичній діяльності. Без криміналістичних теоретичних знань слідчий-практик не може усвідомити позицію спеціалістів-криміналістів, органів дізнання, громадськості, налагодити з ними взаємодію під час виконання відповідних практичних завдань. Це пояснюється закономірністю пізнавального процесу взагалі, який визначається тим, що будь-яке знання, у тому числі й емпіричне, виражене мовою, а отже, іманентно містить у собі елементи теоретичності.

Отже, у пізнавальному процесі, що здійснює слідчий-практик, суто емпіричного знання немає і бути не може, тому кожен слідчий-практик має пам'ятати не тільки про "старі", але і вчасно досягати нові досягнення криміналістики, які безпосередньо належать до сфери його професійної діяльності. Без них його спроби вирішити відповідні практичні завдання розслідування приречені на невдачу, тому слідчий-практик постійно, систематично повинен слідкувати за розвитком сучасних теоретичних криміналістичних знань, мовою криміналістики.

Індивідуальні, придатні лише для власного користування поняття є суб'єктивними, довільними, не відображають суті явищ, дають їх помилкове відображення, а тому не мають властивість загальності та не можуть застосовуватися під час колективного спілкування. Отже, тео-

ретична і практична діяльність не можливі без взаємозв'язку та взаємодії, спілкуванні на одній (зрозумілій для всіх) науково-обґрунтованій мові криміналістики. Це свідчить про незамінність понятійного апарата, що і для теоретиків, і для практиків має бути загальним, а тому теоретична мова сучасної криміналістики має сприйматися як "рідна" мова не тільки теоретиком, але й практиком. Лише опанувавши нею, криміналісти (у широкому розумінні) можуть під час спілкування не тільки розуміти один одного, але і робити на основі оптимальної взаємодії вагомий внесок у спільне рішення як теоретичних, так і безпосередньо-практичних завдань слідчої діяльності.

Таким чином, знання теорії криміналістичного забезпечення слідчої діяльності має перетворитися у слідчого-практика в переконання, активну життєву позицію професіонала, у керівництво до дій для вирішення актуальних проблем слідчої діяльності. Це важливе безпосередньо-практичне завдання, вирішення якого можливо лише на основі тісної взаємодії науки і практики при індивідуальній компетентності криміналістів-теоретиків і слідчих-практиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Зеленецкий В.С.* Общая теория борьбы с преступностью. Ч. 1. Концептуальные основы. — Х.: Основа, 1994. — 321 с.
2. *Іщенко А.В., Павлов С.В.* Проблеми призначення криміналістики в сучасних умовах (теоретико-прикладний аспект). — Запоріжжя: Юрид. ін-т. — 2004. — 192 с.
3. *Карбонье Ж.* Юридическая социология. — М., 1986. — 278 с.
4. *Копнин П. В.* Диалектика как логика и теория познания. — М, 1973. — 172 с.
5. *Коршунов А. М.* Отражение, деятельность, познание. — М., 1979. — 117 с.
6. *Крапивенский С.Э.* Социальная философия: Учебник для гуманитарно-социологических специальностей высших учебных заведений. — 3-е изд. — Волгоград, 1996. — 288 с.
7. *Ленин В.И.* Материализм и эмпириокритицизм // Полн. собр. соч. Т 18. — 445 с.
8. *Маркс К.* Тезисы о Фейербахе // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. — 2-е изд. — М., 1955. — Т. 3. — 564 с.
9. *Назарова Н.С.* Социология. — О., 1994. — 315 с.
10. *Соціологія: Посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. Городяненка.* — К., 1999. — 464 с.
11. *Рузавин Г.И.* Научная теория: логико-методологический анализ. — М., 1978. — 108 с.
12. *Уледов А.К.* Духовная жизнь общества. — М., 1980 — 194 с
13. *Яхиел Н.* Социология науки / Пер. с болг. — М., 1978. — 281 с.